

Marian Rola

Ogólnopolskie sympozjum naukowe
zorganizowane na Wydziale Prawa
Kanonicznego Akademii Teologii
Katolickiej w Warszawie dnia 19
stycznia 1981 r.

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 25/3-4, 297-299

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Symposium naukowe na Wydziale Prawa Kanonicznego
Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie dnia 19 stycznia 1981 r.**

Na styczniowe sympozjum naukowe przybyli pracownicy naukowci i dydaktyczni oraz doktoranci Wydziału Prawa Kanonicznego ATK. Przybyłych powitał i rozpoczął obrady Dziekan tegoż wydziału Ks. Prof. Dr hab. Tadeusz Pawluk. Referat na temat *Velut Ecclesia domestica, a cywilna forma zawarcia małżeństwa* wygłosił Prorektor ATK, Ks. Prof. Dr hab. Remigiusz Sobański.

Pierwsza część referatu została poświęcona na omówienie stosunku tradycyjnej nauki Kościoła do małżeństw cywilnych, których zawieranie jest obowiązkowe w wielu krajach. Kościół widział w obligatoryjnych małżeństwach cywilnych zagrożenie swoich kompetencji i zagrożenie religijnego charakteru małżeństwa. Ze względu na ochronę prawną małżeństwa na forum świeckim, Kościół zezwalał — a niekiedy nawet zalecał — swoim wiernym, aby podporządkowali się przepisom państwowym. Zawsze jednak podkreślał, że małżeństwo ważne wobec Boga i Kościoła katolicy zawierają wyłącznie według formy kanonicznej. Państwu przysługuje kompetencja jedynie wobec czysto cywilnych skutków małżeństwa (*effectus mere civiles*). Państwo — według nauki Kościoła — nie może ingerować w sprawy dotyczące istoty małżeństwa, gdyż sprawy te pozostają wyłączną domeną społeczności kościelnej. Według Prelegenta takie stanowisko było podyktowane defensywną i apologetyczną linią tradycyjnego prawa publicznego, które broniło Kościoła przed ingerencją państwa.

W drugiej części referatu Ks. Prof. Sobański stwierdził, że jeżeli nawet wprowadzenie obligatoryjnych małżeństw cywilnych było spowodowane niegdyś trendami antykościelnymi, to jednak dziś nie można się dziwić, że współczesne państwo — mając na celu organizację życia społecznego — pragnie swoim systemem prawnym objąć całość życia małżeńskiego i rodzinnego, a nie tylko marginalne i bliżej nieokreślone „*effectus mere civiles*”. „Całe” małżeństwo jako wspólnota rodzinna tkwi w życiu wspólnoty politycznej, podobnie jak „całe” małżeństwo katolików jest rzeczywistością kościelną. W tym sensie jest to „sprawa mieszana” podlegająca kompetencji zarówno Kościoła jak i państwa. Trzeba przeto zaakceptować dążenia państwa do tworzenia własnego ustawodawstwa małżeńskiego. Tam zaś, gdzie ustawodawstwo państwowe nie uwzględnia religijnego charakteru małżeństwa, a nawet właściwego znaczenia małżeństwa w porządku stworzenia, rzeczą Kościoła będzie wskazać wiernym, jak stosować się do prawa państwowego i jednocześnie pozostać w zgodzie z prawem Bożym i kościelnym.

W trzeciej części swego wystąpienia Mówca, analizując problem zawierania małżeństw cywilnych przez katolików, wskazał na jeszcze głębszą podstawę, niż lojalność wobec przepisów państwowych i ochrona praw małżeńskich na forum świeckim. Punktem wyjścia do

oceny obligatoryjnych małżeństw cywilnych powinna być współczesna ekklezjologia, która podkreśla, że Kościół całym swoim życiem i działalnością tkwi w świecie, aby być dla tego świata znakiem zbawienia. W misji dawania świadectwa ma uczestniczyć również „kościół domowy” — stworzona przez sakrament małżeństwa rodzina chrześcijańska. Aby jednak małżeństwo chrześcijańskie mogło „jako małżeństwo” dawać świadectwo w społeczności politycznej, musi być przez tę społeczność „odczytywane” jako małżeństwo, a nie coś, co małżeństwem nie jest. Stąd płynie obowiązek małżonków chrześcijańskich, aby nie tylko wobec Boga i Kościoła byli małżonkami, lecz by dali się poznać jako małżonkowie również w społeczności świeckiej. To ostatnie zaś osiąga się wtedy, kiedy małżeństwo chrześcijańskie spełnia wszystkie warunki, jakie stawia małżeństwu ustawodawstwo państwowe. Dostosowanie się więc do formy cywilnej jest koniecznym środkiem do włączenia się małżonków katolickich w życie społeczne i ich oddziaływania mającego na celu uświęcenie świata.

W zakończeniu referatu, w oparciu o dotychczasowe rozważania, został sformułowany ogólny postulat pod adresem prawa kościelnego. Powinno ono zmierzać nie tyle do utworzenia spójnej, hermetycznie zamkniętej i przygotowanej do odparcia ewentualnych ataków organizacji kościelnej, lecz ma dążyć do tego, by działalność Kościoła była maksymalnie dostrzegana i rozumiana w świecie; aby instytucje prawa kościelnego nie tylko zapewniały ład społeczny, lecz „taką regulację życia Kościoła, by jego echo w świecie rozbrzmiewało jak najgłośniej, a przenikając go jako zczyn i niejako dusza, mogło go odnowić”.

Po zakończeniu referatu Ks. Prof. Pawluk złożył podziękowanie Prelegentowi i otworzył dyskusję. Jako pierwszy zabrał głos Ks. Prof. Dr hab. Edward Sztafrowski, który zwrócił uwagę na stosowaną przez Kościół praktykę dyspensowania od kanonicznej formy zawierania małżeństwa. Praktyka ta dowodzi, że możliwe jest dowartościowanie małżeństw cywilnych na gruncie kościelnym. Następny mówca, Ks. Doc. Dr hab. Ferdynand Pasternak podkreślił, że już sama obecność w świecie małżonków chrześcijańskich jest znakiem zbawczej misji Kościoła i można by sobie wyobrazić taki układ stosunków Kościoła i państwa, w którym na mocy wzajemnego porozumienia społeczność państwowa uznawałaby małżeństwa kościelne. W dalszej części dyskusji Ks. Prof. Joachim Bar zasugerował, że poszanowanie godności osoby ludzkiej mogłoby stanowić podstawę do uchylecia obowiązku zawarcia małżeństwa w formie cywilnej, a państwo byłoby tylko informowane o fakcie zawierania małżeństwa przez katolików. Ks. Dr Marian Rola zwrócił uwagę, że żądanie zawarcia małżeństwa wobec władz świeckich może być powodem konfliktu sumienia u nupturientów, którzy wypowiadają słowa przysięgi małżeńskiej, a nie mają woli zobowiązywać się do prawdziwego małżeństwa wobec przedstawiciela władz państwowych. Wydaje się, że wystarczająca byłaby reje-

stracja małżeństw katolików wobec państwa. Ks. Dr Stanisław Nowak poruszył zagadnienie ujęcia stosunku między „Ecclesia domestica” a małżeństwem cywilnym w przyszłości. Ks. Prof. Dr hab. Marian Myrcha zasygnalizował potrzebę zwracania uwagi przy ocenie małżeństw cywilnych na rozbieżności, które zachodzą między prawem kanonicznym a świeckim i na fakt, że Kościół inaczej traktuje małżeństwa cywilne katolików, a inaczej ludzi nieochrzczonych. Ks. Prof. Dr hab. Tadeusz Pawluk zwrócił uwagę, że małżeństwo nie należy do spraw mieszanych w sensie ścisłym, gdyż Kościół nie może zrzec się całkowicie na rzecz państwa swoich kompetencji odnośnie spraw małżeńskich. Zasygnalizował też potrzebę uwzględnienia dokumentów ostatniego Synodu Biskupów przy rozważaniu zagadnień małżeństwa cywilnego. Wreszcie P. Mgr Andrzej Dubec podkreślił, że Kościół dostosowując się do wymagań społeczności politycznych nie może zapominać, iż ma być znakiem dla świata i wpływać na kształtowanie w tym świecie właściwych poglądów i stosunków.

Ks. Prof. Sobański ustosunkowując się do problemów poruszonych w dyskusji stwierdził m.in., że w naszych czasach prawo kościelne będzie zapewne głębiej wnikać w problemy małżeństw cywilnych zawieranych przez katolików. Nie można natomiast wymagać od państwa, które posiada dzisiaj zasadniczo profil pluralistyczny, by kierowało się zasadami kanonicznymi. Ustawodawstwo państwowe nie ingeruje w sferę sumienia katolików i pozostawia im swobodę wypełnienia warunków, które Kościół stawia przed małżonkami chrześcijańskimi. Kościół dziś bardziej niż dawniej liczyć się musi z wymaganiami, które mu stawia współczesny świat i dostosowywać się do nich, co nie oznacza oczywiście, że w tym dostosowywaniu rezygnuje ze swojej tożsamości i ze swego posłannictwa przekształcania świata według nauki Chrystusa.

Obrady sympozjum zakończyło wystąpienie Ks. Dziekana Pawluka, który wyraził nadzieję, że poruszona problematyka przyczyni się do właściwego spojrzenia na małżeństwo cywilne, które dla katolików nie jest wprawdzie ważnym małżeństwem, ale nie jest też instytucją bez żadnego znaczenia.

Ks. Marian Rola

**Ogólnopolskie sympozjum kanonistów zorganizowane przez Sekcję
Kanonistów przy Komisji Episkopatu Polski d/s Nauki Katolickiej
(2 III 1981)**

Pierwsze w roku 1981 ogólnopolskie sympozjum kanonistów otworzył Dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego ATK ks. prof. dr hab. Tadeusz Pawluk kierując słowa powitania pod adresem: Rektora ATK ks. prof. dra hab. Jana Stępnia, członków Sekcji Kanonistów na czele